

MAANDBLAD

UITGEGEVEN DOOR HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG.

Algemeene Vergadering

in het hotel CLOOT te HEERLEN, op DONDERDAG
18 NOVEMBER a.s., tegen 6 uur.

AGENDA:

1o. **Aanvulling eener vacature in 't Bestuur.** (De Heer P. Huffnagel heeft, om gezondheidsredenen ontslag genomen als Secretaris).

2o. **Beheer van Museum en Tuin.** Het Bestuur stelt voor:

a. Het Museum en de Tuin worden beheerd door eene Commissie, bestaande uit minstens 5 leden en voor den eersten keer benoemd door het Bestuur van 't Nat. Hist. Gen. in Limburg. Later geschiedt de benoeming op aanbeveling der Museum-Commissie.

b. De Bibliothecaris van 't Genootschap is ambtshalve lid dier Commissie.

c. Om 't jaar treedt een lid af, volgens een door de Commissie op te maken rooster. De aftredende leden zijn terstond herkiesbaar.

d. De Commissie regelt hare werkzaamheden en wijst uit haar midden aan een Voorzitter, een Ondervoorzitter, een Secretaris en een Penningmeester. De twee laatste functies zijn in één persoon verenigbaar.

e. De Voorzitter leidt de vergaderingen. Bij afwezigheid wordt hij vervangen door den Ondervoorzitter en, zoo deze ook niet aanwezig is, door 't oudste lid in jaren.

f. De Secretaris houdt de notulen der Commissie-vergaderingen; hij schrijft, in overleg met den Voorzitter, de vergaderingen uit; hij voert de correspondentie der Commissie.

g. De Penningmeester beheert de geldmiddelen der Commissie; hij houdt een kasboek, waarin inkomsten en uitgaven worden geboekt. Jaarlijks legt hij in eene Commissie-vergadering, rekening en verantwoording af van zijn beheer.

h. Jaarlijks brengt de Museum-Commissie op de Zomervergadering verslag uit over hare werkzaamheden in 't afgelopen jaar, over den staat van Museum en Tuin en doet verantwoording van het geldelijk beheer. Dit verslag wordt in het Jaarboek afgedrukt.

3o. **Boekerij.** Het Bestuur stelt voor, in plaats van Art. 15 van 't Huishoudelijk Reglement:

De boekerij is gevestigd in een der lokalen van het Natuur-historisch Museum te Maastricht. Het beheer is opgedragen aan het Bestuurslid-Bibliothecaris.

Hij brengt in de boekerij bijeen werken op Natuurhistorisch en aanverwant gebied.

Het uitleenen der boeken geschiedt volgens reglement.

Jaarlijks wordt op de Algemeene Wintervergadering een Commissie van drie leden benoemd, tot het nazien van den staat der boekerij. Deze Commissie doet voor de algemeene Zomervergadering aan het Bestuur van het Genootschap verslag van haar bevinding.

4o. **Reglement Boekerij.** a. Een lid kan op schriftelijke aanvraag bij den Bibliothecaris boeken uit de boekerij ter leen krijgen, voor den tijd van één maand. Wordt verlenging van dien termijn door het lid gewenscht, dan verzoekt het zulks aan den Bibliothecaris, die daaromtrent beslist.

Op eerste aanvraag van den Bibliothecaris is de leener dan echter verplicht het boek terug te zenden.

b. De leener mag geleende boeken niet zelf opnieuw uitleenen.

c. Hij, die een boek zoek maakt of gescheiden terugzendt is verplicht den winkelprijs van 't werk te betalen of, wanneer het werk niet in den handel is, tweemaal de waarde, waarop het door deskundigen wordt geschat.

d. In bruikleen afgestane boeken worden slechts uitgeleend, na overlegging eener schriftelijke toestemming van den eigenaar.

5o. **Wetenschappelijke voordracht met licht-beelden.**

P. S. De vergadering, waarop ook niet-leden toegang hebben, is vóór 9 uur afgelopen.

Als de Natuur tot weemoed stemt....

Ibsen's drukkend pessimisme kan ik licht ontberen, wanneer ik hier enkele herinneringen ga neder schrijven, naar aanleiding van den tweeden „Sintermeisdag", waarop we Nuth verlaten, om enkele uren te gaan vertoeven in de vrije natuur. Toch heerscht op dezen najaarsdag niet de uitbundige vreugde van zomerjolijt, belicht door kracht en levensbrengend licht. Ons treft vooral de klagende toon, de zwanenzang van het verdwijnend zomergroen, aangeheven bij ongelijken strijd, te strijden in dit jaargetij, nu zonnestralen gaan over het bruin, goudgeel en rood van het veld, waar zomervreugd en Novembervlagen in het strijdpark treden.

Bij ons vertrek kunnen we nog niet vermoeden, welke vreugde en welk genot ons deze mooie herfstidag nog brengen zal.

Grauwwit glanzen de reeds zoo vaak betreden wegen in de Octoberzon, wier warme stralen bij het kronkelen van den weg, nu eens deze, dan weer gene zijhelling in volle licht doen baden.

En om reeds aanstonds over te gaan tot Botanie — want in dit teeken staat heden onze tocht — deze plaatselijk meerdere belichting, die zich ge-

urende den afgelopen zomer telken dage herhaalde, heeft hare sporen gedrukt in den plantengroei langs beide „graven“.

Waar de glooiing naar het Zuiden wijst, zien we hoe wilde Tym en later *Origanum* afwisseling brengen in het eentonige grijsgroen van bodem en grassoorten. Aan de schaduwzijde echter is het opvallend te zien, hoe de bloemen in aantal terug treden, terwijl daarentegen het loof der planten veel beter ontwikkeld is. Een dichte spreij van weelderig mos en hoogopschietend gras onttrekt hier den voedenden bodem aan onze oogen. Slechts een paar exemplaren van de zeldzame witbloemige variëteit van *Carduus crispus* (Kruldistel) trekken hier onze opmerkzaamheid.

Terwijl dit beeld zich met groote regelmaat voor onze oogen vernieuwt, bereiken we, nu eens stijgende, dan weer dalende, Valkenburg. Vanaf de hoogte, waarop we ons bevinden blikken we neer op het Walrams-stadje, schilderachtig gelegen in de heerlijke Geulvallei, die zich naar weerszijden uitbreidt en zich als een groene guirlande dwars door ons Zuiden slingert.

Valkenburg's ruïnen en rotspartijen zijn voor ons geen onbekenden. Zijn prachtige Romeinsche Katakomben oefenen heden geen aantrekkingskracht op ons uit. Ons noodigt de frissche najaarslucht en niet de kille ingewanden der aarde met hun architectonische en picturale schoonheid, een vrouwe nabootsing van de grafmonumenten en schilderwerken der aloude doodengroeven, waarin plotseling een lichtstraal viel, toen men meende den samenhang van het Christendom der eerste eeuwen met het Christendom der latere tijden te kunnen uiteenrijten. Toen traden plotseling de oorspronkelijke monumenten, die niemand had kunnen vervalschen als onwraakbare getuigen van beider identiteit, uit duizendjarigen nacht te voorschijn....

Maar ik dwaal af.

Heden toch neemt ons in beslag het landschap met zijn geologische structuur en plantengroei. Hoe dikwijls hebben we hier als zonlievende dieren rondgezworven, zonder ooit te denken aan het verband tusschen deze beiden. En toch! Op hoe wonderschoone en du'delijke wijze, ontvouwt zich dit hier voor onze dolende voeten....

Langs de kasteelen Oost en Chaloen vervolgen we onzen weg over Schin-op-Geul naar Wylré, het doel van onzen tocht.

Daar „der Dritte im Bunde“ hier op zich wachten laat, wordt tot tijdverdrif even de hoogte naar Eys opgestevend. Tegenover de oude Eyserlande vinden we aan den rand van een akker met Luzerne met blauw-violette bloemen (*Medicago sativa*) ook de Sikkelklaver (*Medicago falcata*), waartusschen een paar exemplaren van den bastaard, de gele luzerne, met blauwe en gele bloemen (*M. media*). Een eind verder treffen we de wilde Honigklaver aan, waarschijnlijk mel zaad dezer Luzerne medegevoerd.

Tevreden met deze vondsten laten we ons uiterst voldaan de heiling afglijden en bereiken we weer 't station Wylré, ons aller rendez-vous. Maar wie niet verschijnt, dat is het derde „teures Haupt“. Hoe jammer, dat we juist heden moeten afwijken van ons „tres facium collegium“!...

Langs de heldere grachten van kasteel Wylré gaan we verder naar Beritzenhoven (Beertsenhoven). De bodem van het water langs den weg is bedekt met talrijke wieren, waarboven zich de met slijk bevuilde Hoornbladplanten verhef-

fen, terwijl Fonteinkruid zijn bladeren te rusten legt op het rimpellooze watervlak, dat hier en daar de wortels van Tandzaad (*Bidens*) drinkt. Daarboven zweven een paar glazenmakers liefdedronken.

Gezien het aantal geschikte gelegenheden en de welwillendheid der bewoners kost het bergen onzer fietsen slechts een oogenblik oponthoud en dan gaat het terstond in stormpas de hoogte op!

De eigenaardige „stegelen“ en „haspels“, welke we hier aantreffen, herinneren ons aan een tochtje voor enkele jaren ondernomen naar het thans onbereikbare gedeelte van den St. Pietersberg bij Haccourt. Maar evenals nu de eeuwige wacht aan de grenzen ons allen den doortocht daarheen helet, zoo slaan hier voor de Dames, welke liet Wylré-bosch bezoeken willen, voornoemde impedimenten gelijk met een „Durchtritt strengstens untersagt“. Maar wij forceeren — ouder gewoonte getrouw — met een stevigen sprong den doortocht en weldra bevinden we ons op de grasvlakte voor den boschrand.

Hier rusten we enkele oogenblikken tegen den hoogen kant van een greppel, blij met het vooruitzicht hier een heerlijke plantengemeenschap te zullen vinden, dubbel blij, nu we merken, welk heerlijk panorama zich alhier voor onze hooge zitplaats ontvouwt.

Nu rust onze blik op het dal aan onze voeten, waardoor de snelvlietende Geul zich verder slingert, onder het groen, dat zijne oevers zoomt. Van uit de weiden aan zijn boorden hooren we nu en dan het klagende en langgerekte loeien van een koe, die langzaam haren zwaren kop omhoog beurt om even te kijken naar een mensch, die voorbij komt te gaan en dan weer verder graast, zich niet bewust van de verraderlijke pygmacën, *) die hier haar leven bedreigen en niets wetend van het meedoogenlooze afmaaksysteem.

Vóór ons ligt Wylré en ter linkerhand bemerken we Stokkem, grootendeels tusschen groen en boomen verscholen.

Dan weer gaat onze blik heen over de Geulvallei, en hij volgt de glooiing der andere zijde tot waar deze zich verliest in het verschiet of bedekt wordt door de Eyserboschen.

En boven dit alles plooiën zich uit de waaiers van de zon, die hare stralen spelen doet in de luchten, en tegen de onmetelijke welving der namiddaglucht, waar blanke wolkenscheppen varen, omstuw'd door kleine vlokken als van schuim, badend in zilveren licht, telkens wisselend in kleur, met telkens wisselende gedaante en in telkens wisselende groepering.

En de zon belicht het zachte groen en het geel en bruin van boomen en heesters en het licht kaatst terug op de roode daken van Wylré en Stokkem en zonnelikkingen spatten uiteen op de verkleinde uitgave der wereldglobe op Wylré's toren.

Zoo zitten we hier getweën tegen den hoogen kant van de greppel, als het ware in het aangezicht der schoonheid, te kijken naar dit heerlijk vergezicht. En nog lang zal ons dit samenzijn heugen, waarin ons gesprek afdwaalt naar het rijk der onevenredigheden en der wanverhoudingen.

En dit alles naar aanleiding van Wylré's toren

*) Hierbij mag ik wellicht opmerken, dat ik gedurende den komende winter waarschijnlijk niet in de gelegenheid zal zijn, mijn studie over *Bacteriën* te voltooien. Dat seizoen toch acht ik voor zoo'n onderwerp 't gunstigst. Nochtans, uitstel is hier geen afstel!

met zijn reuzenglobe, als een eerbare dakwerker voorbij komt en ons vertellen gaat, „hoe men hier in vroeger jaren begonnen was met het bouwen van een toren, wiens hoogte te gissen valt, als men bedenkt, dat er evenredigheid moest geschapen worden tusschen een bol van 1 Meter doorsnede in top en de rest van het met hem te verbinden geheel. Maar helaas! Evenals weleer spraakverwarring Babel's toren onvoltooid deed blijven, zoo waren hier de aangelegenheden van den architect schuld van de debacle.

En toen was Leiden — of beter Wylré — in last. De toren bleef laag, maar niettemin... de globe van 10 dM. werd in top geheschen. En van daar het zonderlinge geheel!”

Wij luisteren gretig, blij dat de aangelegenheden van den architect ons niet verhinderen kunnen, deze geheimenissen uit het land van Wylré te ont-hullen, hunne betrouwbaarheid echter gaarne voor rekening van gezegden vakman latend.

Nogmaals laten we onzen blik gaan over het heuvelige terrein, over de vallei van de Geul beneden ons, en over de velden en langs de hellingen rechts en links en naar de bosschen in de verte en we verlustigen ons des te meer in dezen aanblik, nu we de zekerheid hebben, dat morgen onze ballingschap in de waterlinie beginnen zal, alwaar we een land te aanschouwen krijgen, dat in on-effenheid een pannekoek evenaart.

Wat de toestanden in de waterlinie betreft, kan ik — tusschen haakjes — den weelgragen Lezer of Lezeres nu wel mededeelen, dat ik me hier zeer wel bevind onder de bescherming der Stichtsche „Sol Justitiae”.....

Zoo zitten we in de stilte en in de zon.

En achter ons, ver, ver weg, hooren we het regelmatig dof gebons van het geschut aan het front in Frankrijk.

Naast ons ligt een prachtige gebroken *Gentiana Germanica*. Deze doet onze gedachten heen-

vlieden over de heuvelruggen naar het Zuiden, waar tal van jonge, krachtige menschenlevens breken, als

„bloemen in den knop gebroken en voor den uchtend van heur bloei vergaan.”

Om deze gedachten, die tot weemoed stemmen, te ontvlieden, staan we op om heen te gaan en „komend achter het land gegaan, zien we al de blijde blomkes staan”.

De paarse pracht der Duitische *Gentianen* prijkt tusschen het korte, hier en daar reeds verdorrende gras.

Een soortgenoot van deze *Gentiaan*, de *Gentiana Ciliata*, pas door Dr. Ploem te Vaals — zoo ik me niet vergis — als nieuw voor onze flora bij Lemiers ontdekt, vinden we echter hier niet, alhoewel het voornemen dit zeldzaam natuurmonument op te sporen, eigenlijk den stoot tot dezen tocht gegeven heeft.

Toch stellen ons de paarse *Gentianen*, die op de grasvlakte voor het bosch weelderig groeien, ruimschoots schadeloos. Naderen we echter het kreupelhout of het akkerland, dan verdwijnen ze alvorens deze grensgebieden te bereiken.

Naast dorre *Orchidacëen*-resten verheft de Aardvederdistel (*Carlina acaulis*) hare kortstelige purperen bloem uit het bladwortelroset en daarboven prijken de mooi roode schijnvruchten van het Wijnroosje (*Rosa rubiginosa*), dat we terstond herkennen aan den heerlijken ooftgeur. Enkele exemplaren prikkelen ons reukorgaan op deze wijze niet, maar toch herkennen we hen als zoodanig door te letten op de kelkblaadjes, welke nog op de schijnvrucht vaszitten, nu deze reeds rijp geworden is, en de kleur aangenomen heeft van fel avondrood. Bij de gewone hondstroos is de kelk reeds vroeger afgevallen; bij de *Viltroos*, insgelijks hier aanwezig, zitten de kelkblaadjes echter ook nog op de rijpe vrucht. *Rosa tomentosa* is echter van *Rubiginosa* te scheiden, doordat hare

De kleur der bloemen.

Zwarte bloemen bestaan feitelijk niet, wat als zoodanig betiteld wordt is meestal een donkerviolet of donkerpurper. Zoo'n kleur vertoont b.v. de oude maar weinig meer gekweekte Zwarte Nieswortel (*Veratrum nigrum*), die ook wegens haar artistiek geplooiden bladen nog altijd aanbeveling verdient.

Verreweg 't grootst aantal planten heeft vrij doffe bloembladen, alhoewel in de meeste plantentlassen glanzende bloemen worden afgebeeld.

Deze doffe tint wordt teweeggebracht doordat de cellen der opperhuid naar den buitenkant tepelvormig uitgezet zijn en tusschen deze papillen een laagje lucht is opgesloten. Naar gelang de lichtstralen gebroken en teruggekaatst worden doen zich de bloemen zachtglanzend, dof of fluweelig aan ons oog voor. 't Spiegelend oppervlak van glimmende bloemen (Boterbloemen b.v.) konit tot stand doordat hier de papillen ontbreken.

Zooals overal elders, zijn ook hier uitzonderingen op den regel wat aangaat de vast- of vloeibaarheid der kleurstof. Zoo zijn bij de felroode *Salvia splendens* de gele korrels opgelost in een hoogrood vocht; bij sommige *Dahlia's* is de draagster der gele kleur een vloeistof. Zoo wordt 't bruin, dat meestal een gevolg is van een combinatie, ook wel eens veroorzaakt door bruine korrels in een kleurloos vocht, o. a. bij 't in ons gewest niet zoo zeldzame *Vogelnestje* (*Neottia nidus avis*).

Wanneer men spreekt van roode blauwe of anderszins gekleurde bloemen bedoelen we hiermede in den regel dat 't grootste deel der bloem aldus gekleurd is. Deze

hoofdkleur, om ze zoo te noemen, kan zitten in ieder onderdeel der bloem. Meestal heeft ze haar zetel in de kroonbladen of wel in kroon en kelk (bloemdek).

Groene kroonbladen vindt men maar bij weinig planten.

Soms treden ze, zoowel in 't wild, als in de kweekerijen wel eens bij plantensoorten op, die in normale omstandigheden gekleurde bloemen hebben. Zoo werd vroeger de „Groene Roos” en de „Groene *Dahlia*” als een groote curiositeit aangezien en verhandeld.

Deze „vergroeningen” worden deels door ziekte veroorzaakt, deels ook niet; maar dat 'n dergelijke abnormaliteit voorkomen kan is te begrijpen; immers ook de bloemkroon behoort tot de bladachtige organen der plant, net zoo goed als de bloemkelk.

Deze laatste kan of een minder in 't oog vallende kleur hebben, b.v. groen, of dezelfde tint bezitten als de kroon (o. a. bij de *Lelieachtigen*), of wel hij alleen heeft de opvallende kleur terwijl de kroonbladen ontbreken. (*Kerstroos*, *Nigelle* enz.)

Er zijn ook soorten, die zulke nietige bloempjes voortbrengen, dat ze nauwelijks zouden opgemerkt worden, indien ze niet omgeven waren door schutbladen die de kleur en vorm van een bloemkroon hebben aangenomen.

Zoo zitten de kleine groene bloempjes van *Zweedsche Kornoelje* (*Cornus suecica*) en *Cornus florida* in het midden van vier groote helderwitte schutbladen.

Bekend zijn de gekleurde schutbladen bij *Salvia* minimum en vele andere *Saliesoorten*.

De groote familie der samengesteldbloemigen heeft meestal in 't midden van ieder hoofdje, kleinere gele bloempjes, die niet zoo gauw opvallen als de groote randbloemen, zelfs indien ook deze laatste eene gele kleur hebben.

blaren, die niet aan ooftlucht herinneren, viltig zijn.

Prachtig was het gezicht dezer rozenstruiken, zoo vol geladen met vruchten. Niet alleen de gecultiveerde planten, de vruchtboomen, brengen ons dit jaar een rijkelijken oogst, maar ditzelfde verschijnsel neemt men waar, zoodra we ons gewone verblijf verlaten en enkele uren rondtollen in de heerlijke herfstnatuur. Nu toeh is het een lust door het bosch te dwalen, waar de takken van *Berberis* buigen onder den last der roode bessen en nederzigen tot waar de veelbloemige *Salomonszegel* zijn zwarte bessen aan dorren stengel prijken doet. Ook de zwarte vruchten der wilde *Kornoelje* in donkerroode herfsttint wijzen ons op dit vruchtenjaar bij uitstek. De tijd waarop we ons op dit oogenblik bevinden, is dan ook niet alleen het moment der late bloemen, der kinderen van den herfst, maar vooral dat der vruchten, welke we anders zoo licht verwaarloosd zien.

Terwijl we langs den boschrand verder gaan, zien we nog *Euphrasia officinalis*. Naast de kleinbloemige struikjes, vinden we ook een varieteit met „grootte bloempjes”. — *Linum catharticum* (purgeervlas) en *Smalblad Kruiskruid* (*Senecio erueifolius*) gaan we stilzwijgend voorbij. Het *Duifkruid* toont ons zijn sierlijke vruchten, terwijl de nog onbevruchte bloemen hun mooie, zachtblauwe hoofdjes reeds nederbuigen, om het vruchtbare stuifmeel te beschermen tegen het vocht der avondlucht.

Nog vinden we op onze grasvlakte, waar de rand van het bosch den nachtelijken dauw beschermt tegen de zugende kracht van het zonlicht, naast at deze krijtbewoonsters, twee planten, die alhier van uit moerassige streken verdwaald zijn. Vooreerst *Parnassia palustris*, welke hier telken jare haar helderwitte, artistieke bloempjes

Bij 't aangeven der bloemkleur bij *Compositen* noemt men dikwijls dan ook alleen die der randbloemen; zoo spreekt men van blauwe, roode of witte asters enz.

Wanneer de kroonbladen aan de buitenzijde een andere kleur hebben dan aan den binnenkant, is in den regel de donkere tint naar 't licht gekeerd (o. a. bij de *Capucijneroos*).

't Komt ook voor, dat bij 'n plant alle bloemkroonbladen twee of meer kleuren bezitten, in allerlei dessins, b.v. gestreept, gevlekt, gemarmerd; 't *Kievitseitje* (*Fritillaria meleagris*) heeft een bloemdek met dambordteekening.

Sommige bloemen hebben de eigenaardigheid, dat ze gedurende haar bloeiperiode van kleur veranderen kunnen. Bij de familie der *Ruwbladigen* bloeien vele leden met bloemen, die in haar eerste levensuren rood, daarna blauw zijn (*Slangenkruid*, *Longenkruid*) of eerst geel en later blauw (*Akkervergeetmijnietje*).

Bij de *Zweedsche bastaardklaver* staan de jongste witte bloempjes in 't middenveld recht op in een krans van hangende verwelkende, rose randbloemen.

Bij de *uitheemsche schoonen* zijn er, die drie maal per dag van toilet verwisselen. Zoo dankt *Hibiscus mutabilis* haar naam aan de eigenaardigheid, dat ze 's morgens helderwit, 's middags bleekrose en 's avonds donkerpurper bloeit.

Bij de *Waterroos* openen zich eerst de buitenste sneeuw witte en later de binnenste rozeroode kroonbladen.

Deze bezitten echter van 't begin af hun kleur, zoodat men dit verschijnsel niet op dezelfde lijn mag stellen met dat, 't welk zich bij de vorige plant voordoet. Ook is 't weer anders, wat we zien bij bloemen, wier kroonbladen in knop een andere kleur hebben dan in geopenden toestand.

Tegen 't station te Spaubeek kan men in Juni een

op lange stengels verheft. En vervolgens tussehen het lange gras enkele exemplaren van de *Herfsttijloos* (*Colchicum Autumnale*). Van deze *Liliacee*, met hare groote kelken, die zonder blaren uit den grond te voorschijn komen, werd op de laatste vergadering van het Genootschap gezegd, dat ze in het Noorden des lands voorkomt „op verschillende plaatsen langs de rivieren, vooral langs de *IJssel* en in *Zuid-Limburg* overal in de beekvalleien, behalve langs de *Roode beek*, en bovendien veel op de *krijtheuvels*.” Van de juistheid van dit laatste, waaraan we trouwens geenszins twijfelden, kunnen we ons hier overtuigen.

Als we weer in de normale houding terugkeeren — normaliter toch behoort men recht te loopen — zien we, hoe zich tussehen de struiken aan den boschrand de platte stengels van *Lathyrus silvestris* omhoog werken. Iets verder gaan de struiken gebukt onder den last van *Hopvruchten*. Verwonderd aanschouwen we hier ook de prachtige vruchten van den *Boschrank*, latine: *Clematis*. Nog zijn ze niet wollig wit, maar straks zullen ze in haar schapenvacht de heggen sieren. En dan maakt niet alleen in zijn geheel de vruchtstand een aardigen indruk, maar ook bij uitpluizen ziet men, hoe fijn ieder zaadje gebouwd is en voorzien van een fijne, harige spiraal, welke in dienst der verspreiding staat.

Slechts even betreden we het *kreupelhout*. Het eenzame boschleven met zijn vele geheimen van dieren- en vogelen-lief en leed, willen we echter niet verder storen, nu reeds een enkele merel, verschrikt door onze nadering, angstig door de struiken fladdert. Toch zijn die paar stappen reeds voldoende om ons te laten zien, hoe hier nogmaals een paar exemplaren van bovengenoemde *Liliacee* zusterlijk te samen staan met zaaddragende *Epipactis latifolia*. De knoppen der *Daphnestruikjes* of *Peperboompjes* — „*Kelderhenskes*” worden ze te *Beertsenhoven* in de

leiroos bewonderen die de eerste veertien dagen van haar bloeiperiode getooid is met groote trossen helderwitte bloemen; na een paar weken, nemen, haast tegelijkertijd, dezelfde bloemen 'n rose kleur aan.

Dit is des te merkwaardiger, omdat er wel meer rozen zijn, die bij 't zich openen, purper gekleurd zijn, doch bij 't verbloeien wit worden; 't omgekeerde, zooals te *Spaubeek*, is een veel zeldzamer verschijnsel.

Let eens op onze bekende *Herfstseringen* (*Phlox paniculata*), die vrij laat in 't jaar met hunne groote vriendelijke bloempluimen onze tuinen sieren, juist in den tijd, dat *Herfstasters* en *Herfstchrysenten* nog niet in feesttoilet zijn; Ze komen voor in allerlei kleurschakeringen; die met violetpurpere nuances nemen reeds vroeg tegen den avond een blauwe tint aan; vooral de *ouderwetsche* typen met smallere kroonbladen, maar met grotere trossen, laten dit duidelijk zien.

In sommige jaren zijn de *Meidoorns* en andere uitbloeijende planten vaak iets vleeschkleurig; dan kunnen ook de bekende *theerozen* *Gloire de Dyon*, *Celine Forestier* e. a. een donkerder kleur aannemen.

Wat al *scheikundige* en *physische* werkingen bij deze processen in het binnenste der bloemen plaats hebben kan met zekerheid nog niet gezegd worden.

't Doel van deze kleurcontrasten is bij vele soorten waarschijnlijk, om insecten aan te lokken voor de bevruchting.

Nuth.

A. DE WEVER.

wandeling geheeten — wijzen reeds op een nieuwe lente.

Moeder Natuur innig dankbaar voor al hetgeen ze ons hier geboden heeft, treden we uit de wildernis en verlaten dit plekje van ongerepte schoonheid.

Onder, aan den voet van den berg, waar nog een enkele nagebleven bloem van *Maagdc palm* prijkt, nemen we weer onze fietsen en wederom links inslaand, bereiken we de Geul, nu eens gedragen op onze vehikels, dan weer de rollen omkeerend, want de weg is zoo intens kleverig en onbegaanbaar, dat we ons ten slotte genoodzaakt zien — met wetwillend verloop van een van Eva's schoone dochteren — anderinars eigendom te betreden. Nochtans beweert mijn metgezel, dat men dit alles — hoe ver zich dit begrip precies uitstrekt, weet ik niet — voor de schoonheid van het landschap moet over hebben; een meening, die wellicht niet iedereen zal deelen, zoolang men niet aan Natuur-Historie een aanmerkelijk deel van zijn levenstaak heeft verpand.

Maar reeds langer en langer worden de schaduwen. Naast ons bruischt het water, waarin groene slierten van Vloittende waterranunkel heen en weder schommelen. Ook *Callitriche* ontbreekt hier niet heelemaal. Aan onze linkerhand verheft zich de helling van den Keutenberg, eene helling, welke zeker tot de schoonste van ons Limburg te rekenen is.

Hier en daar steken mergelblokken te voorschijn, die door hun grauwe kleur en scherpe kanten den indruk maken van kolenkalk, zooals we die gewoon zijn aan te treffen bij wijlen-Visé. Aan de verwerde onderreinden zien we echter, dat we hier onduidelijk met krijtblokken te doen hebben.

Een paar van elders hier neergestreken grootheden zitten er hun namen in te krassen en vertrappen in hun wijsheid een eenig exemplaar van *Teucrium Botrys*.

Dan verlaten we dit ontheiligd verblijf en rijden verder langs Gronselenbron en langs Ingewegen terwijl ons met de killer wortelende herfstlucht de volle geur van wilde Mosterd tegenwaait. Deze plant vertegenwoordigt hier in het krijtland, het onkruid, dat Noordwaarts gerepresenteerd wordt door de *Knopherik*. Deze laatste heeft echter bleeker bloemen en verschijnt maar zelden in zoo groote hoeveelheid als de goudgele mosterd. —

Even stappen we af tegenover 't Huis-ter-Geul en dan gaat het verder, langs Valkenburg, de reeds genoemde hoogte op, een vagevuur voor den schuldellozen fietser.

In het Westen staat reeds de klare schijn van den naderenden nacht, het late rood der uitgebrande lucht en langzaam trekken zich de sluiers van het licht terug van de weiden, waar de gekleurde blaren van hooge populieren lispelen een meewarig lied, een zachten onhoorb'ren snik naar het gulden avondlicht.

„Dra daalt de vale nacht op steden en gehuchten” en „hullen zich in sluiers, dicht van nevelauw de boomen, die weemoedig staan te wachten.”

Vrede heerscht in de natuur.

Op Valkenburg's ruine staat trouw de wachter en het is als wil hij uit den hoorn een lied doen schallen, een wachters'ed uit verre tijden.

Dan dreunt dof in 't verre Zuidwesten het vijandelijk geschut.

Utrecht (Nuth), 8 Oct. 1915.

JOS. STARMANS.

Franjegentiaan.

Een voor de Nederl. Flora nieuwe plaatsort.

In 1910 ontving ik van den Z. E. W. Heer Croonen te Witten een *Gentiaansoort*, die in Oct. van dat jaar bij Eijs gevonden werd; hij had ze terstond als *Gentiana ciliata* gedetermineerd.

In 1911 zochten we beiden deze plant tevergeefs. Voor onze heuvelflora was 1911 over 't algemeen een zeer ongunstig jaar. Wel kunnen onze bergplanten heel wat verdragen op haar hooge warme standplaats, maar tegen de fel brandende zon van toen, zonder verfrisschenden regen, waren ze toch niet bestand. De planten verschroëide vóórdat ze nog bloemknoppen konden vormen. Wilt dientengevoege 't zaad uitbleef, was 't volgend jaar de nadeelige invloed van 't weer op de planten nog merkbaar. 't Is niet onmogelijk, dat 't daaraan lag dat we ook in 1912 geen *Franjegentiaan* vonden.

In de daarop volgende jaren, terwijl onze krijtheuvels in den herfst weer violet zagen van een soortgenoot, de *Duitsche Gentiaan*, bleef de nieuwe soort ook nog een zeldzame verschijning.

We hadden afgesproken haar aanwezigheid voorloopig niet bekend te maken, uit vrees, dat anders ook haar 't lot van zooveel andere zeldzame planten zou treffen, maar we bleven ijverig zoeken, of ze wellicht nog elders dan te Eys voorkwam. Nergens echter vonden we haar, ofschoon de terreinen, wat betreft temperatuur, belichting en grondsoort, eender waren als daar.

Totdat, 'n paar weken geleden, Dr. Ploem me mededeelde, dat de *Franjegentiaan* vrij veel voorkomt bij Vaals op Nederl.-Duitsch gebied. 'n Paar bloeiende exemplaren vergezelden zijn heugelijk bericht. 'k Aarzel thans niet langer deze nieuwe Z.-Limburgsche schoone aan de leden van ons Genootschap voor te stellen.

't Is een éénjarig plantje van 10—25 c.M., met rechten stengel en smalle lijnvormige blaadjes; de groote klokvormige bloemen zijn weinig in getal; dikwijls is er maar één eindstandige, maar vaak tevens ook nog een langgesteelde bloem in de bovenste bladoksels, soms zelfs 2—3 bij elkaar. De kroon is, als bij alle inlandse *Gentianen* in hun typischen vorm, blauw.

Wanneer men spreekt van „*Gentiaanblauw*” bedoelt men hiermee dat prachtig diepblauw, zooals 't maar bij weinig planten wordt gevonden, b.v. bij de Gewone Korenbloem. 't Zijn vooral enkele Alpen-gentianen, die zulke tint hebben, maar ook de inheemsche *Klokjesgentiaan*, welke hier in 't laagveen overal voorkomt, bezit deze kleur.

Franjegentiaan heeft een ietwat zachtere nuance, prachtig ultramarijn. *Duitsche- en Veldgentiaan*, die op dezelfde standplaats groeien als de nieuwe soort, bloeien op denzelfden tijd, met meer violetachtigblauwe bloemen. Daar de 3 andere inlandse *Gentianen* op de krijtheuvels niet voorkomen, valt *Franjegentiaan*, ook door haar bloemkleur, duidelijk op. De bloemkroon is evenals de kelk 4-slippig, zooals bij *Veldgentiaan*. Maar terwijl bij deze, evenals bij *Duitsche G.*, de kroonbuis met horizontaal naar binnen gerichte wimpers voorzien is, hangen bij *Gentiana ciliata* de franjes langs de randen van 't basterste stuk van 't vrije gedeelte der kroonbladen naar buiten en ietwat naar beneden.

De eer dezer belangrijke ontdekking komt dus toe aan de Heeren Croonen en Ploem; dit wil ik hier uitdrukkelijk vermelden, opdat niet anderen

weer met deze eer gaan strijken, zooals 't maar al te vaak geschiedt. De vondst van *Z. Limb. rariteiten* die reeds bijna voor een eeuw, door Belgische en Duitsche floristen in ons gewest nauwkeurig zijn aangegeven, worden zoo nu en dan op naam gezet van hen wien dit recht niet toekomt.

Nieuwe aanvoerplanten vindt men tegenwoordig jaarlijks in groote hoeveelheid, maar nieuwe indigenen ontmoet men niet elk jaar.

G. ciliata bewoont steeds sterk kalkhoudende hooge gronden. Hier zijn dat bij voorkeur de plaatsen waar het krijt aan de oppervlakte komt, en die een voortzetting zijn der Duitsch-Belgische krijtzone. Van Vaals tot Lemiers liggen deze aan den noordoever der Selzerbeek, bekend als de „Schneeberg”, op Duitsch gebied. Verder westwaarts komen ze op Nederl. gebied van Lemiers, Wahlwylre, Nyswylre tot Eys, vanwaar een gedeelte bij Kunrade de noordgrens bereikt, terwijl 't andere eindigt in 't Ravensbosch. — Zuidelijk beginnen ze aan den anderen kant bij den Vierlandhoek, verlopen tussehen de Belg. grens en de Geul, over heel 't zuidelijkste deel van Limb., om zich tot ver in België voort te zetten.

Van Vaals, aan den zuidelijken oever der Selzerbeek, langs den straatweg tot Lemiers, zuidwaarts tot Holset en verder met een smalle strook aan weerszijden van 't ondercarboon, langs de Geul vanaf Sippenaeken tot Hurpeseh, liggen de Aken-sche zanden, die, ofschoon ook een onderdeel der krijtformatie, toch kalkvrij zijn. Al zijn deze meestal bedekt door kalkhoudende jongere gronden, in dit gedeelte behoeft men Franjegentiaan niet te zoeken.

Beoosten Aken (Stolberg) en in de prov. Luik komt ze ook voor op andere kalkgronden, n.l. kolenkalk.

't Ligt voor de hand, dat we, bij 't vinden van dergelijke planten onze bureu eens raadplegen. Een Noord-Nederl. florist zou 't, als hij van vreemde vondsten hoort, niet invallen eerst in de bibliotheken van Aken of Luik te gaan snuffelen. Maar voor de nauwkeurige kennis der *Z. Limb. flora* echter is de studie van Duitsehe en Belgische vormen een absolute vereishte.

Vreemd is 't, dat zoo'n uitstekend botanist als Förster te Aken, wien de Vaalsche flora zoo goed bekend was, de Franjegentiaan niet voor den Schneeberg vermeldt. Doch 't is een reden te meer om hier alle plekken, ook in 't late najaar, weer opnieuw te onderzoeken.

A. DE WEVER.

Aanwinsten voor de bibliotheek.

De heer C. Blankevoort, Heerlen, schonk een groote partij (51 nummers) boeken, waaronder zeer belangrijke, benevens een door hem ontworpen „Snedes door het Kolenterrein van Zuid-Limburg.”

Van den heer Mr. A. C. Haex, Heerlen, ontvingen we een drietal oude, gekleurde platen, n.m.l.: 1o. „Gezicht van den voornaamsten ingang der onderaardsche gaanderijen en wegen van den St. Pietersberg bij Maastricht, zooals dezelve zich van buiten vertoont”; 2o. „Gezicht van den voornaamsten ingang van het hól onder de vesting van den St. Pietersberg bij de stad Maastricht, van binnen te zien”; 3o. „Gezicht der voornaamste on-

deraardsche gaanderijen en wegen van den St. Pietersberg bij Maastricht, zooals dezelve zich van binnen vertoonen.”

Den schenkers zij hartelijk dank gezegd.

Binnenkort zal een catalogus onzer boekery worden uitgegeven.

DE BIBLIOTHECARIS.

Portret Cas. Ubaghs en J. T. Binkhorst van den Binkhorst.

Pan der Museum-Comm'ssie is, om in 't Museum de portretten aan te brengen van Limburgers, die zich voor de Natuurlijke Historie verdienstelijk maakten.

Kwam 't Genootschap vroeger al in 't bezit der portretten van J. Bosquet en Dr. J. J. Willems, thans ontvang 't van Dr. A. Erens te Houtem ook de beeltenis van Cas. Ubaghs.

Kan een der leden ons wellicht het portret verschaffen van J. T. Binkhorst van den Binkhorst?.....

Tot nu toe waren alle pogingen om dit portret te krijgen vruchteloos.

Toch zou 't jammer zijn, als 't Museum deze beeltenis moest missen. Binkhorst van den B. immers heeft voor de Limburgsche geologie en paleontologie zeer groote verdiensten.

Onze Limburgsche Steenkolen.

Bij 't ter perse gaan van dit Maandblad ontvingen we voor de Boekery van 't Genootschap: „Onze Limburgsche Steenkolen”, door C. Blankevoort, Hoofdingenieur der Mijnen.

Het zeer mooi uitgevoerd werkje is verdeeld in 'n Geologisch- en in 'n Thermo-Chemisch gedeelte.

In 't volgend nummer van 't Maandblad zullen we uitvoerig op deze studie terugkomen.

Het complete werk, met een kaart en een vijftal boor- en mijn-profielen, is ad f 1.90 verkrijgbaar bij den uitgever M. Gerrese te Heerlen.

Foto-Excursie Steyl-Tegelen.

De deelnemers aan de Excursie van Steyl—Tegelen zullen zich herinneren, dat bij die gelegenheid, in de rozenvelden te Steyl, een foto werd gemaakt.

Voor liefhebbers is deze foto verkrijgbaar à f 1.25 bij den heer F. Linders, fotograaf, Peperstraat, Venlo.

Ze is inderdaad waard besteld te worden.

De treffende gelijkenis der gefotografeerden, de prachtige groepeerings, de eenig-mooie omgeving — in één woord alles op deze foto zal ten eerste meevallen.

Bacteriën.

Van meerdere kanten werd ons gevraagd of de heer J. Starmans zijne studie over Bacteriën in 't Maandblad niet voortzette.

Wij kunnen den belangstellenden mededeelen, dat 't vervolg dier studie weldra zal komen. J. C.